

'n Preek van HCM Fourie na aanleiding van die Oktober-rewolusie in 1917

PD Smit

Abstract

A sermon of HCM Fourie with reference to the October Revolution in 1917

Doctor HCM Fourie, a theologian of the Nederduitsch Hervormde Kerk van Afrika, conducted several sermons in the years 1919–1938 concerning the danger that socialism entails. Under the heading 'Account', the method of investigation, as well as the problems concerning the study of a historical document, that is the written text of the sermon, is explained. The sermon is analyzed, and Fourie's criticism of socialism, evaluated. Then follows the ultimate analysis of the historical document where the significance of this human effort is evaluated.

1. INLEIDING

Op 7 November 1987 het die sosialiste dwarsoor die wêreld die Oktober-rewolusie van 1917 in Rusland herdenk. Die Russe het destyds die Gregoriaanse kalender gebruik, met die gevolg dat hulle Oktober-rewolusie laat in die maand, op 7 November op ons kalender geval het. Met groot opskrifte en aankondigings in die media, is die koms en die ontwikkeling van die sosialisme uitgebasuin. Filmvertonings, praatjies en dinees is met groot deftigheid gehou met die bypassende dineetoesprake en nodige gelukwense daarby. Die geweldige veranderings en ontwikkelings wat die sosialisme in Rusland en later in ander wêreldede gebring het, is besing. Nadruk is gelê op die wetenskaplike vooruitgang in die natuurwetenskappe met spesiale verwysings na die ruimtevlugte en die tegniek. Ekonomiese, tegniese en sosiale verandering vir die proletariaat is sterk gestel. Alhoewel hierdie gejuig meer vertoon as iets anders was, het een koerant in Harare, die *Financial*

* Opedra aan prof dr PS Dreyer wat my ingelei het in die studie van die filosofie van die geskiedenis.

Gazette tóg 'n sobere woord laat hoor. Ironies genoeg het die weekblad die boek van Gorbachev wat pas verskyn het, aangehaal (Gorbachev 1978). Daarin meld die blad dat Mikhail Gorbachev leier van die USSR deur die werklikheid gedwing was om te erken dat sy land na 70 jaar van kommunisme nie in staat is om homself genoegsaam te kan voed nie, nie voldoende mediese versorging kan waarborg nie, en nie in staat is om hoë kwaliteit verbruikersgoedere te produseer nie. In die lig hiervan is dit seker van pas om 'n preek van HCM Fourie, oor dié onderwerp te bespreek.

2. SY DOEL

Fourie het hierdie preek sedert 23 April 1919 verskeie male in verskillende gemeentes gepreek, selfs tot in 1938. In die preek waarsku hy die gemeentelid teen gevare wat die sosialisme, of die Bolsjewisme soos hy dit toe genoem het, vir volk en kerk kan inhou.

3. DIE TYDSOMSTANDIGHEDE

Om aan hierdie dokument reg te laat geskied, is dit nodig om eers in kort, die aanloop tot hierdie preek te skets. Fourie was 'n volksman wat vir volk en kerk baie oorgehad het. Tydens sy verblyf in Nederland om sy skoolloopbaan te voltooi, het Fourie as 17 jarige skoolseun met die uitbreek van die Anglo Boere-oorlog, ten spyte van Dr WJ Leyds se besware, na Suid-Afrika teruggekeer om vir volk en vaderland te veg. Hy het sy broer en vader in die oorlog verloor, laasgenoemde terwyl hy aan sy vader se sy was.

In 1902, na die oorlog, het hy na Zwolle, Nederland, teruggekeer en sy studies tot op doktrale vlak in die teologie voltooi. Na 'n gesprek met ADW Wolmarans in Nederland, het hy die beroep na Pretoria gemeente aanvaar en is hy op 21 Januarie 1911 in die gemeente Erasmus (Bronkhorstspuit) bevestig en vanaf Augustus 1911 het hy die hele gemeente Pretoria onder sy sorg gehad.

Ter verduideliking van die relasie tussen die gemeentes Erasmus (Bronkhorstspuit) en Pretoria, moet gemeld word dat op 29 November 1869 die sogenaamde 'Konsulentsgemeente', met kerkplekke Witfontein en Renosterpoort, gevorm is. Hierdie gebeurtenis het gevolg na spanning tussen ds AJ Begeman en sommige gemeentelide gedurende die jare 1861–1872. Hierdie konsulentsgemeente het 'onder dieselfde

kerkverband en met dieselfde kerklike grense' (Engelbrecht sa: 41) as die gemeente Pretoria bestaan. In 1903 het die konsulentsgemeente weer met Pretoria saamgesmelt. Op 21 November 1911 is Fourie as tweede predikant van die gemeente Pretoria bevestig met Bronkhorst-spruit as standplaas.

Op 28 Desember 1912 was Fourie teenwoordig by die stigting van die Nasionale Party te Prinsepark, Pretoria. Op 25 Oktober 1914 sluit hy by die rebellie aan, is kort daarna gewond; gevange geneem; in die tronk gestop en veroordeel vir hoogverraad. Einde 1915 is Fourie op parool vrygelaat en het hy na sy gemeente teruggekeer.

Met sy aankoms op Erasmus is hy as rebel, deur 'n gedeelte van die gemeente nie juis met ope arms ontvang nie. In die beroeringe rondom die rebellie van 1914, was daar ook gemeentelede met ander politieke oortuigings as Fourie en hulle het besware in die kerkraadsvergaderings gehad en gepoog om hom nie langer as predikant te erken nie. Hulle het gestel dat 'zijn daaden geheel in strijd is met ons kerkelijke formulieren so protesteerde wij ten sterkste tegen wederopneming of eenig erkenning als predikant in dit gemeente ...' Ook die kerkraadslede wat saam met Fourie gerebelleer het, word saam met Fourie '... onwaardig geag (om) als wachters op Sions muren te waken ...' (Oberholzer 1969: 177).

Alhoewel die Kommissie van die Algemene Kerkvergadering op 7 Januarie 1916 'versoening' tussen predikant en die beswaardes van die gemeente bewerkstellig het, is daar tog vir 'n tydperk afsonderlike kerkdienste vir die beswaardes gehou.

Dit moes 'n baie onaangename en spanningstyd vir Fourie gewees het. In sy preke kom die verbittering, wat hy sekerlik moes ondervind het, nie voor nie, intendeel 'als wachter op Sions muren' hét hy steeds oor die kerk en volk gewaak. Dié preek is 'n bewys daarvan. Tog was Fourie gedurig met akademiese, kerklike en kulturele aktiwiteite besig.

Sy proefskrif (Fourie 1921) het hy steeds aan gearbei en in 1921 te Utrecht, Nederland, gepromofeer.

Hy was ook nou betrokke by die Kerk se sendingsaksies sedert 1929 (Van Wyk 1986: 603–607).

Hy was secundus vir die skriba van die Algemene Kerkvergadering en het ook in die Kuratorium vir Teologiese opleiding gediens (Oberholzer 1969: 176).

Fourie het op die Algemene Kerkvergadering van 1912 gepleit dat die Bybel uit die oorspronklike tale in Afrikaans vertaal moes word. Dit is deur die Vergadering aanvaar en dit was later ook standpunt van die

Bybelvertaling van 1933, waarvan hy een van die hoofvertalers geword het (Oberholzer 1969: 178).

Gedurende April/Mei 1929 het hy ook aan 'n nominasiestryd deelgeneem maar hom op aandrang van sy vriend genl Piet Grobler, daaraan onttrek. Tog het Fourie weer eens, op versoek van die Nasionaliste, hom in 1938 vir die Volksraad verkiesbaar gestel, maar hy het teen genl JJ Pienaar uitgeval (Oberholzer 1969: 182)

Fourie is ook beskryf as 'n uitmuntende Kategismus-prediker (Storm 1949: 26).

Vroeg in November 1917 is die Russiese Tsaar deur die Oktober-Rewolusie in Rusland omvergewerp en het die bourgeoisie met behulp van die proletariaat aan bewind van sake gekom. Fourie skryf die preek in April 1919, skaars 18 maande na die rewolusie.

4. REKENSKAP

Ten einde 'n preek van een van ons kerk se besondere maar tog redelik onbekende figure, Doktor HCM Fourie, te kan beoordeel, is 'n moeilike taak. In geval van 'n dokument, wat meer as twee geslagte gelede geskryf is, kan maklik slegs vanuit die hede, met verontagsaming van die tydsomstandighede, beoordeel word, en daarmee kan die inhoud se duiding skeef getrek word.

Ten eerste bestaan die gevaar dat die historikus die historiese figuur, asook sy werk as objek van die historiese studie òf kan bewierook òf kan afkraak. Nie een van die twee metodes sal reg laat geskied aan die eise van geskiedskrywing nie. Afgesien daarvan, sou Fourie nie 'n gevly van sy persoon en werk aanvaarbaar gevind het nie, terwyl hy hom nou nie juis aan kritiek wat sonder redelike gronde is, sou gesteur het nie.

Ten tweede bestaan die gevaar van 'n verkeerde beoordeling van die historiese dokument, in hierdie geval die teks van die geskrewe preek. Hier, soos dikwels voorkom in historiese dokumente, bestaan daar gapings in die teks wat nie gedokumenteer is nie.

Die historikus moet terwyl hy die gebeure van die verlede opteken, die gapings in sy bronne vul met intelligente en verstaanbare hipoteses wat sy interpretasies is. Net so moet die historikus, in sy beoordeling van 'n dokument voor hom ook die nodige rekonsruksies maak wat verstaanbaar is. Die historikus moet in gedage hou dat die tyd waarin geskiedenis hom afspeel later 'n hiaatlose *continuum* (Dreyer 1974: 6) en

verloop as-menslike-dadege vulde tyd. Maar 'ons kennis van die verlede is in werklikheid nie 'n hiaatlose kontinuïteit nie. Baie skakels van die ketting van die verlede is weg. Groot dele van die ketting is hoogs onseker en word maar met net gelê as hipoteses van die historikus'. (Dreyer 1974: 6)

Die voorwerp van historiese studie is nie voorhande nie en uiteraard kan dit nie voorhande wees nie. Dit is in werklikheid wat bestaan het en nie meer bestaan nie. Wat bestaan, wat voorhande is en kan wees, is oorblyfsels van die werklikheid wat bestaan het. Die mense van die verlede met hulle leefwêreld en aktiwiteit . . . is onherroeplik meegevoer deur die stroom van die tyd . . . Al wát daarvan oorbly is . . . **dokumente en monumente** wat aangaande die verlede werklikheid getuig . . . (Dreyer 1974: 42)

Dit bepaal dat geskiedskrywing hoofsaaklik bestaan in die **rekonstruksie** (my beklemtoning) van die verlede . . . In die rekonstruksie wat die historikus van die verlede maak, wil hy 'n beskrywing gee van die leefwêreld en aktiwiteite soos dit werklik was (Dreyer 1974: 43). Hy maak met ander woorde in sy rekonstruksie 'n intelligente en verstaanbare hipotese.

Daarom deel die historikus nie net mee wat die bronne aangaande 'n bepaalde gebeure getuig nie, maar **hy probeer om die leemte wat die bronne laat, te oorbrug** . . . (my beklemtoning) . . . en doen dit op so 'n wyse dat die mens die gebeure innerlik kan verstaan en dit vir jou 'n betekenisvolle geheel kan uitmaak. Maar sy rekonstruksie is tegelykertyd altyd 'n **interpretasie** . . . Wanneer die historikus 'n bepaalde gebeure betekenisvol en verstaanbaar wil rekonstrueer, kan hy nie alleen die gebeure beskryf nie, maar moet hy ook die **samehange** (my beklemtoning) waarin die gebeure staan, na vore bring (Dreyer 1974: 43,44).

Net soos hierdie uiteensetting van Dreyer oor die optekening van historiese gebeure, moet die historikus ook met die analisering van 'n **historiese dokument** te werk gaan. Die preek wat gelewer is, was 'n aaneenlopende reeks van verstaanbare gedagtes. Maar die prediking is klaar gelewer en bestaan nie meer om aan te hoor en te beoordeel nie. Alleen die geskrewe teks, die dokument, met losstaande bygevoegde aantekeninge, wat latere gedagtes was, bestaan vandag nog. Hierdie gedagtes is as kort notas op die teenoorstaande bladsy neergepen, wat vir die ondersoeker baie keer onverstaanbaar is of op daardie spesifieke plek nie betekenis het nie.

Ook hier moet die historikus, net soos met 'n gebeurebeskrywing, die gapings wat in die teks ontstaan het, vul met intelligente, verstaanbare rekonstruksies. Met behulp van dié rekonstruksie, moet hy die leemtes wat die preekteks vertoon, probeer oorbrug. Hierdie afwesige skakels van die dokument wat die historikus moet rekonstrueer, is ook hoogs onseker en dit bly op sy beste maar hipoteses.

Die bygevoegde aantekeninge van Fourie op die teenoorstaande bladsy, asook die geskrewe teks, is oorblyfsels van die gelewerde preek. Hier word dus 'n poging aangewend om 'n rekonstruksie te maak van wat werklik gesê is en om dan die teks te interpreteer deur middel van intelligente, verstaanbare hipoteses. Dit gaan dus nie net daarom om vas te stel wát geskryf is nie, maar om ook te let op die samehang rondom die preek.

Om die 'vermufte' historiese dokument te laat 'lewe', is gepoog om die eindproduk, naamlik die prediking, te rekonstrueer. Hierdie rekonstruksie van Fourie se gedagtes is moeilik. Dit is met groot huiwering, versigtigheid en eerbied aangepak. Daar is, bewus van Fourie se vryheid as mens om te dink en sê wat hy wil – en Fourie hét gedink en gesê net wat hy wou – getrag om sy gedages, selfs sy karakter, indien moontlik, te peil. Daar is saam met Fourie probeer leef in sy prediking, maar tog is getrag om wetenskaplike objektiwiteit te behou, sonder om subjektiwisties te wees (Dreyer 1974: 84–96, veral 96).

'n Derde gevaar bestaan by die bestudering van die historiese dokument. Die fout is om, gewapen met latere kennis as wat die opsteller van die dokument voor hom gehad het, die inligting wat in die dokument voorkom – in dié geval die sosialisme – te beoordeel as onvoldoende of onvolmaak. In die geval van dié preek van Fourie, het sedert 1919 baie en meer volledige literatuur oor die sosialisme verskyn. Van hierdie gevaar moet die historikus bewus bly gedurende die behandeling van die dokument; hy moet die volledige inligting oor die sosialisme, wat in byna sewentig jaar oor die onderwerp verskyn het, nie van Fourie verwag nie.

5. SY WERKWYSE

Indien na die preek self gekyk word, moet onthou word dat in die gemeente van daardie tyd daar 'n ander teologiese klimaat as wat vandag die geval is, was. Die maatskaplike toestande was anders, daar was ander lewens- en teologiese kwessies aan die orde van die dag. Die teologiese onderrig het 'n ander inhoud aangeneem en die predikings-tegnieke het verskil. Die eindproduk, naamlik die prediking van die

Woord van God, het dan ook 'n ander vorm vertoon as wat vandag by predikante in die algemeen opgemerk word. Hiermee word nie gesê dat die destydse teologiese onderrig en studie **kwalitatief** minder as die huidige was nie, maar dat dit beslis **anders** was.

Die gemeente was steeds, soos trouens vandag nog, sondaars en die predikant 'n medesondaar wat die Woord van die Verlossing 'gehoor' het en aan 'n medesondaar in sy benarde toestand (sondaarsbestaan) die evangelie bedien het.

Fourie het dieselfde preek dikwels weer voor 'n ander gemeente of wyk, voorgedra, soms wéér in dieselfde gemeente herhaal, maar dan nadat 'n tydperk van twintig jaar verloop het.

Dit blyk dat Fourie sy preek volledig uitgeskrif het. Daarna, dikwels nog by dieselfde geleentheid, het hy kort telegramstyl-aantekeninge gemaak om sodoende sy gedagtes vir die toehoorder duideliker te stel.

Aanmerklik later wanneer hy wéér vir 'n ander geleentheid dieselfde preek voorberei het, het hy nog steeds aantekeninge bygevoeg. Dit blyk dat soos sy gedagtes dan geflits het tussen die geskrewe teks en wat hy wou hê die gemeente moes hoor, hy hierdie aantekeninge in kort, telegramstyl bygevoeg het, moontlik tot sy eie voordeel, om sodoende 'n vloeiende en verstaanbare argument op te bou.

Dit moet hier gestel word dat Fourie beslis vas aan sy geskrewe teks, sy gedagtes voorgedra het, met ander woorde wat in sy teks aangeteken was, het hy noulettend oorgedra. Baie van die predikante het in dié dae vas aan hul geskrewe teks gebly tydens voordrag.* Die vermoede is dat, hoewel Fourie sy geskrewe gedagtes noulettend en agtermekaar in 'n logies opeenvolgende wyse voorgedra het, hy tog redelik los van sy teks moes gepreek het. As verduideliking kan net gemeld word dat Fourie bedrewe was met publieke voordrag. Daar moet in ag geneem word dat hy 'n kommandant was, en dikwels op politieke vergaderings toesprake gehou het.

* Tydens 'n persoonlike onderhoud met oom Gommie Prinsloo op 12 September 1969, die oudskriba van die gemeente Erasmus (\pm 1911), is aan my meegedeel dat Fourie se preke 'gemiddelde preke' was en dat hy (Fourie) sy preke uitgeskrif en 'afgelees' het. Met 'aflees' het Oom Gommie waarskynlik bedoel dat Fourie sy geskrewe teks redelik dikwels geraadpleeg het. Dit moet in gedagte gehou word dat Fourie in dié tyd pas uit die tronk op parool uitgelaat is. Gesien die paroolvoorwaardes, moet hy hom seker 'stil' gedra het, want volgens Oom Gommie was baie van sy kerkraad van dié tyd 'regeringsmense'. Die gevolg is dat Fourie alles wat op 'n vergadering gesê is op skrif wou hê. Die vermoede is ook dat sy wantroue in sommige van sy gemeentelede se politieke integriteit, hom ook sy preke volledig laat uitskrif het. Daar kan egter ook ander redes wees waarom Fourie sy preke volledig uitgeskrif het, naamlik om 'n verantwoordelike preek met gedagtes netjies agtermekaar, te lewer.

6. SY TEOLOGIE

Die poging om Fourie se teologie uit sy preke te bepaal, is moeilik. Ds Gert Grobler, wat Fourie self geken het en baie van sy geskrewe preke vir bestudering beskikbaar gestel het, het gestel dat dit onmoontlik is. Teologie is nie dieselfde as evangelieverkondiging nie. Teologie is sekere oortuigings uit die Heilige Skrif en Belydenisse, terwyl evangelieverkondiging bediening van die Woord van God is. Teologie is die 'vlees' vir die evangelieskelet. Daar is net een evangelie, maar baie evangelieverkondigers met baie teologië wat uit verskillende teologiese gesigspunte die Woord van God verkondig. En wanneer 'n mens primêr die Woord van God bedien, verkondig die mens evangelie met die verskillende teologiese nuanses. 'Spatsels' teologie kan in 'n preek voorkom, maar dan ook weer nie in elke preek nie.

Dit is buitendien gevaarlik om teologie uit die evangelieverkondiging te probeer haal. Neem gerus maar kennis van die skewe beeld van dominee Dirk van der Hoff se 'teologie' wat ds JP Jooste uit sy prediking wou uithaal (Engelbrecht 1925: 89; 1953: 232–233). In die prediking kan iemand dus 'n 'teologie' inlees soos hy graag dit wil hê.

Tog moet gemeld word dat Fourie nie die sterk Christologiese klem van die Barthiaanse teologie ondergaan het nie. Barth het in die vroeg twintigste eeu in sy teologie reaksie getoon teen die negentiende-eeuse metodistiese gevoelsprediking. Dit is te verstane, maar soos enige reaksie, was dit ook weer 'n oorreaksie, sodat kritiek teen Barth se teologie hom van 'Christosisme' beskuldig het, daar hy die hele verlossingsleer op Jesus Christus alleen gebou het, terwyl dit die werk van die Drie-eenheid is. Fourie se teologie kan dus nie uit één preek bepaal word nie. Alleen op een spesifieke plek in hierdie preek, naamlik by sy laaste gedagtes in die teks, kan sy konfessionele voorliefde opgemerk word. Egter, by die bestudering van sy ander geskrewe preke, kan dié konfessionele trek sporadies opgemerk word.

7. DIE PREEK

7.1 Die oorgelewerde teks voor hande

30. Grmarico 13 April 1919	Ps. 36: 3
Middelburg(?) 20 April 1919	Gez. 56: 4
Roosenekal 6 Mei 1919	Gez. 96
Pretoria 25 Mei 1919	Ps. 89: 1
P.C. Stroom 16 Junie 1919	Gez. 3: 2
Messina 6 Julie 1919	
Louis Trichardt 1 Febr 1920	Ps. 11: 3

De fondamenten w. omgestoten, wat zal de rechtvaardige doen?

Premier Mijn 17 Okt 1920

Groot Marico 28 Maart 1937

Zeerust 3/4/1937

Doornlaagte (Bosveld) 14 Junie 1937

Straatsdrift 27 Junie 1937

Bankdrift 16.12.1937

(langsaan op binneblad: Eigelik over Amos maar tydsomst. zo dat een woord nodig is ter voorlichting. Wij leven met en vooral in T.h. zeer snel. Een golfslag van een woeste beweging, geboren uit de onrust der wereld slaat ieder ons heen, en nodig voor ons om de betekenis ervan te verstaan).

Psalm 11: 3

Eigelik: de fondamenten worden omgestoten, wat zal de rechtvaardige doen?

fondamenten: hier v.d. Staat

de Staatsinstellingen

de goddelike ordinanties waarop het Staatsleven zijn gebouwd.

Waarin leven wij mee?

Onze kring, ons dorp, onze Kerk, ons land. Tegenwoordig heeft ieder darem iets leven ook buiten deze kring. Deze oorlog heeft dus onze blik verruimd. Iets leren verstaan van volkeren, wier bestaan wij misschien niet eens hebben vermoed. Beetje geschiedenis geleerd en gemaakt misschien, tenmiste meegeholpen om die te maken.

Maar feiten kennen is nog geen geschiedenis kennen.

Onze levenskring is zo beperkt en onze gedachtenwereld zo nauw dat wij eigelik vreemdelingen in die wereld zyn en blijven.

Het kost veel studie en diep nadenken om de volkeren-bewegingen, om de geestelike stromingen en de maatschappelijke verwickelingen en staatkundige afwikkelingen goed te kunnenvolgen en een goed doorzicht om ze te kunnen verklaren en verstaan. En wij kunnen net zeggen, ach laat die dingen maar gaan, laat de mensen maar hun gang gaan, het is en blijft daar ver; onze Kerk en onze staat heeft daar niets mee uitstaande. Vrede, vrede en geen gevaar. (langsaan: alles sal wel regkom. Neen 't lijkt of alles juist verkeerdgaat).

Neen groot gevaar. De wereld is nu zo donker als ze nog nooit in de

geschiedenis was. Onze toekomst is donker en wij weten niet wat wij morgen zullen beleven. Het is wel altijd zo maar in de tegenw. beweringen en allerlei geruchten gevoele wij dit dieper. Ja als nooit dan kunnen wij ziende en verstaande de dingen die daar over de see en in de Oude wereld gebeuren met vreze en bevind het den Pzalmddichter nagezeggen: de **fondamenten** etc. (langsaan: Maar afgezien van dat bepaalde geval heeft dit woord blijvende waarde en kan voortdurend in de wereldontwikkeling met recht toegepast w. Beste toepassing zeker in vrije tyd). Sommige geleerden menen dat David dit woord gesproken tijdens de voorbereiding van de revolutie, of tijdens het gebeuren van de revolutie van zijn Zoon Absolom. Nt. mogelijk.

Hier bij ons worden wij gelukkig deze dingen gelukkig nog niet aan den lijve gewaar. Het is nog ver. Dank God. Maar wie verzekert ons dat dit ver zal blijven, daarom is het goed een enkele keer met elkander deze dingen te bespreken en daar over na te denken en voor ons Kristenen ons rekenschap te geven van ons standpunt, onze wereldbeschouwing ons beter en dieper bewust te worden. Vooral als de fundamenten worden omgestoten, dienen wij met den ander gelovige ons af te vragen: wat zal de rechtv. doen. Wat **kan**, wat **moet** de rechtv. doen?

Wat toont ons de wereldontwikkeling vandag? Duidelik! Vroeger konden wij dit niet zo goed zien. Dit. Het is alles oekonomiese strijd, het alles **invloedsfeer**, **handelsbelangen**. Wie zal de handel in handen krijgen? Wie zal het grootste gebied h. om zijn fabrieken te ontlonten.

En die hele belangen-strijd heeft een andere monster te voorschijn geroepen in al zijn gruwel der verwoesting nl. heerg. Bolsjewisme. Reeds lang bestaat de socialistiese beweging. En daaronder nt. zooals in elke party en elke beweging, **gematigden** en **uitersten**. Tot nog toe hadden gematigden overhand, maar nu hebben de drijven, de uitersten hef heft in handen gekregen. Rusland, Hongarye zijn al reeds Bolsjiwiek. En Duitsland is hard op pad daarheen en wat in die andere landen gebeurd, wordt voor ons zorgvuldig geheimgehouden. Maar dat er roeringen en bewegingen zijn, schemert hier en daar door de schamele nieuwsberichten door.

Wat is het wezen v. de bewegingen? (langsaan: de fundamente w. etc.) Het hele Staatsleven om te keren: al de ordinantien Gods voor het maatsch. leven omver te werpen. Daar moet komen de sociale staat waarin geen eigendom. Eigendom is diefstal. Allen gelijk (langsaan: internationaal). Alles Staatseigendom. In mooie kleuren w. ons die ideale Staat geschilderd. (langsaan: Geen woorden genoeg. Een persent

der mensen bezit wat de overige 99% tezamen bezit). Wat een geluk zal dat zijn: geen rijktes maar ook geen armen. Geen verschil onder mensen, geen verschil van kleur, geen verschil van standen of rangen. **Vrederijk.** Dan zullen alle misstanden en ongerechtigheden vanzelf verdwijnen.

Het hele tegenw. Staatsorganisme of het een Keyzerryk of Koninkryk of republiek is moet verdwijnen en plaats maken voor de Socialistiese Staat, waar **vrede, geluk** en gerechtigheid zal zijn, gelijkheid en broederschap (langsaan: De fondamenten w. om wat zal etc.?)

De fond. omgestoten.

Zijn **allen gelijk?** Gods schepping verscheiden.

Mensen verschillend	Begaafd- geslagen
	mooi - lelik
	lui - vlijtig

Een aangelegd voor dit, ander voor dat. Professor en schoenmaker gelijk?

Voor ons land gevaar: geen verschil ook van kleur. Organiseer ook de Kaffer. Zy nt. almal aansluiten omdat zelf socialisties en dan gelijk met witman.

Zyn de gelijk? Op het zelfde pijl van beschaving. Atavisme grote invloed op een natie. Gedagte wereld anders! Impotentie van denkleven.

(Langsaan: Socialist zegt: Wij geloven in de federatie der wereld, de broederschap der volken 'het moederschap der natuur, de zusterschap en broederschap van de mensheid en de echte liefde der Kameraden'.

Allen gelijk in karakter en aanleg? Neen, wel dan kan het ook niet gemaakt w. en zeker niet door maatschappelijke verandering. Dit is verlaging v.h. peil/standaard. gelijkstelling/openlike verkondigd in Jhburg.

geen verschil van ras en natie dus.

Wat zyt Socialist zelf?

Het S. is het koninkryk der gerechtigheid, waarin kl. kinderen, verlost van zwoegen, onwetendheid, honger en misbruik, opgevoed w. door zorgende liefde; waarin de vrouwen, **ontslagen van** schaamte, dienstbaarheid en ongelijkheid, zullen vrijgemaakt w., eigenaessen van zichzelf; en waarin de mannen, zonder meester en vrij met blijdschap zullen werken voor gezin en huis".

Wat een heerlike staat sal dit zyn waar vrouwen ontslagen van schaamte zijn en de mannen, dieven, hoereerders en moordenaars vrij en zonder meester; Rusland!

Staat is groot huisgezin).

Het huwelijk afschaffen. Alle kinderen zijn eigendom v.d. Staat. Alle huweliksbanden worden logesmaakt en daarmee alle liefde, alle natuurlijke karaktertrekken uitgewist, alle banden van vlees en bloed verbroken, alle zedelijkheid. Het fundament van de Staat opgebroken. Want huweliksleven is nu Staat in het klein. Zo is de Staat begonnen. Alle gezag w. afgeschafft. Vader en Moeder gezag gecentraliseerd. Dus ook verder. Paulus voorzegt: zy die verbieden te huweliken al in zn dagens. godsdienst is resultaat van ekonomiese verhoudingen, dus veranderen daarmee en in de soc. verkr. zal er dus geen godsdienst.

Dit is ook een soort van godsdienst. Een afgod der wereld en helaas ook van sommige Kristenen, er zyn nt ook z.g. Kr. Social. Hoe een ware Kr. daarmee kan saamgaan is my zielkundig raadsel.

(langsaan: Soc. zegt

Het S. is de godsdienst der mensheid. Het werd ontvangen in de hoop, voldragen in de liefde, geboren in de eer. Het was voorzegt in het verleden, het is vervuld in het tegenwoordige, het zal de glorie zyn van de heerlike toekomst.

De mens heeft altijd behoefte aan God en wanneer hy God loslaten heeft blyft die behoefte nt. en wil bevredigd w. en zoekt de bevrediging in een afgod. hier is het de mensheid.

Mens in pl. v. God. want. Soc. zyt:

De mensen moeten verenigd worden tot een mensheid in een organisatie, welke tegelykertyd volkomen demokraties en volkome outokraties is. Door deze gebeurtenis zal de mensheid in haar geheel één zyn met God en ieder mens zal een god zijn!!) Dit zal zo voort gaan. Godsdienst van die mensheid. Die mensheid is hunne god. Met God afgedaan. Voor Hem geen tijd. De mensheid als een éénheid is hun god. Die zekere orgnisatie, dat systeem die federatie, die Soc. Staat is alles, heeft alles, doet alles en is dan **god**.

Het is voorzegt! De heerschappij van deze ongoddelike staatkundige macht zal algemeen zyn, want haar werd 'macht gegeven over alle geslacht en taal en volk zyt Joh. in Openb. 13: 7 en alles die op de aarde zyn, zullen het aanbidden welker namen niet zyn geschreven in het boek des levens des Lams; dit geslacht is v.d. grondlegging der wereld, de Rechtv. daar niet bij.

(langsaan: Paradys gy zult als God syn.

A! nou w. dit duidelik mens = god.

geen verschil

Wat weten ze nu eigenlijk meer dan de ouden. Zeker alle kunde

toegepast om leven gemakkelijk en maken in vredestijd en gemaklik dood te maken in oorlogstijd. Hou ook van wetenschap maar niet mijn god.

Buig hy niet voor wat ek bezit maar voor Hem die my bezit (?) Niet doel maar middel. Wetenschap hoef voort v. God af maar dieper naar God toe. (??)

Wat is ontwikkeling, vooruitgang der wetenschap. Prakties niet meer verstaan en na denken de gedachten Gods maar alles toepassen op levensbelangen.

God dezer eeuw, de wetenschap. Vooral vor hen die er't minste van weten. (mens in de pl. v. God).

Hun Congres 1908 verklaarde. De partij is godsdienstloos maar niet antigodsdienstig, dus ieder mag geloven wat hy wil, godsdienst is **privaatzaak**, dus geen pred.

(langsaan: Soc. verenigbaar met elke godsdienst, mits die godsdienst verenigbaar is met het Soc. Dienst v. God nl. is kontradiktie).

Ontwikkeling in de **Kersten** der wereld gaat diezelfde kant uit. God, Christus, Bijbel opzij. De fundamenten v.d. Chr. Kerk en v.d. Hervorming omgestoten.

(Langsaan: Men verwacht er werkelijk voor een kerk der mensheid. Een kerk waarmee allen kunnen samengaan en in kunnen samenwerken. Het spreekt vanzelf dat dit niet de **Chr. Kerk** zal zijn. Een kerk zonder Christus.

En misschien zonder God. (de Antichrist zal hun god zijn). Men verwacht: de opkomst van een nieuwe godsdienstige orde, de grootste welke de wereld ooit gekend heeft getrokken uit alle natien en alle klassen en (wat nog vreemder schijnt) uit alle kerken. 'In de grote verenigde Kerk der toekomst want 'de mensen zullen gaan zoeken naar nieuwe erediensten, of zich tevreden stellen met het gevoel, dat zij in't algemeen godsdienstig zijn, zonder een bepaald geloof te hebben').

Diezelfde beginsel in de **wederdoperij**. Alle gezag in de Kerk afgeschaft. **Gelijkstelling**. Verheerliking v.d. bevinding v.d. mens, spreken v. talen, geestesbezetenheid, gezondbiddery, godgebieden. Nt. dan boven God. De mens in de plaats van God.

Socialisme op kerkelijke gebied.

Is het niet wonderlik dat dit nu zo toeneemt? Neen niet wonderlik! Het spreekt vanzelf want uit zelfde bron als in de wereld. (richting afschaffen van eigendom en huwelijk en in historie).

(langsaan: eerst Kerk: de hel pr. huichelaars. As ze elkaar hebben bankrupt? gezeten dan moet de Kerk weer helpen. Ook wederdopers

internatin, en gelijkstelling). Wat is de fout en grote fout in deze bulking? Neen gaat uit van een verkeerde beschouwing v.d. mens. Men denkt dat ontwikkeling, beschaving en omgeving de mens beter maakt. Men misrekenet zich met de menselijke natuur. Zeker men kan soms door omgeving een mens voor veel kwaad bewaren, door ontwikkeling de mens opvoedenen door beschaving de ruwe kanten een beetje afschaven maar zyn natuur veranderen dat kan niet door dit alles niet onmogelik!

(langsaan: Integendeel: een verlicht dief is eerst een grote dief en een beschaafde zondaar ist eers een blinkende zondaar).

maatschappelijke orde

(langsaan: Er is iets hogers dan de maatschappelijke orde. Het zyn de zedelijke en geestelijke goederen om wier wil deze orde en er is en aan wier bewaring en aankweking deze orde dus bevorderlik moet wezen).

Niet de uitwendige omstandigheden alleen maken de mens wat hij is. De innerlike mens is de ware mens. En zal de soc. staat hieraan verandering brengen? Neen. (Langsaan: De Soc. Staat zal de uitwendige verhoudingen veranderen maar niet de inwendige gesteldheid. De dief sal daar ook dief zyn misschien nog groter dan nu. Een moordeenaar, hoereerder etc. ook).

Zulk 'n ideale staat is voor zondaren onmogelik. (Langsaan: door mensen gemaakt, kunstmatig, organies gegrond in onze natuur geworteld en)

Dat is de grootste fout die de Soc. maken. Zij erkennen het feit v.d. val niet. Zy geloven niet dat de zonde is wat ze is (langsaan: een verwoestende macht) in het leven v. ons geslacht. De mens is van nature goed. Hij moet net in een betere omgeving geplaatst w., verlicht en beschaafd w. en wat zal gebeuren?: men zal zyn uitwendige omstandigheden verbeteren maar zyn hart niet veranderen. Dat verdorven en boze hart blijft netzo, of gy de mens plaats onder de Keizerrijk of in een Soc. ideaal Staat. (langsaan: Waar de persoonlijke verantwoordelijkheid wordt opzij gebeurd, daar w. de Staat alleenheerser en komt er knechtschap voor allen en de persoonlijkheid w. niet ontwikkeld. Chr. religie deur pers. dus onverenigbaar.

Zelfde fout wederdopery. Miskenning van de macht der zonde en zy: de heilige der laatste dagen).

Wedergeboorte is noodzaaklik en dat bewerkt men niet door verlichting of beschaving of omgeving of uitwendige omstandigheden. (langsaan: De verandering moet niet van buitenaf gemaakt worden maar moet van binnen uit groeien.

'De mens is niet goed en de losmaking der banden zou zyn de hel wakker maken niet den hemel doen afdalen'. alleen een wedergeborene is burger v.h. K. Gods. poorten der hel etc).

Alleen w. wedergeboorte plaatstvindt is die staat mogelijk.

Daarom al ideaal staat wat werkelijk zal bestaan en voor eeuwig is het K. Gods want tenzij gij wederg. etc.

(Deze idee, dit ideaal gestolen uit de Kerken).

Wat zal de rechtv. doen? Ik schuilt by Jehova.

Als Afrikaners blijven bij de tradities van onse voorvaderen op maatschappelik en zedelik gebied. Zij hielden vast aan de ordinantien Gods voor het huiselik en maatschappelik leven, en staatkundig leven. (Afrikaners waakt).

Als Chr. belijders blijven bij de beginselen van de Kerk van Chr. Dat is onse ideaal staat, her K. der Hemelen. Samen met alle Chr. belijden waken en strijden voor het Evangelie. (Christenwerkers waakt).

En als ware Hervormden blijven bij en vast houden aan onze belijdenis, door onse vaderen ons overgeleverd met veel strijd en lijden, bezegeld met hun bloed.

Als Afrikaner kan ik er nooit mee samengaan.

Als Chr. nog veel minder.

Wat doen?

Ik schuil by Jehova.

De God onzer vaderen, de Vader van onse H.J. Christus.

Here eren en dienen als God, ook door de handhaven zyn ordinantien voor ons staatk. maatsch. en huiselik leven.

7.2 Kommentaar

Die preek is op 13 April 1919 vir die eerste keer op Groot Marico voorgedra. Die Groot Oktober-rewolusie het begin November 1917 in Rusland plaasgevind. Fourie lewer die preek in Suid-Afrika skaars 18 maande na die gebeurtenis. Vanaf 1915–21 na sy promosie in Utrecht, Nederland, was hy in Suid-Afrika werksaam en het dus nie die politieke beroeringe in Europa self meegemaak nie. Fourie moes sy gegewens oor die Oktober-rewolusie òf uit nuusblaaië òf uit ander literatuur verkry het. Die vermoede is dat hy sy kennis, wat hy in die preek geopenbaar het, van 'n gepubliseerde bron geput het. Dit is duidelik dat hy die teks van die 1908 Kommunistiese Kongres voor hom gehad het.

Fourie gebruik as uitgangspunt van sy preek die Bybelteks van Psalm 11: 3: De fondamenteen worden omgestoten, wat zal de rechtvaardige doen ...? Die Statevertaling stel (Zekerlyk, de fondamenteen worden omgesoten; wat heeft de rechtvaardigde bedreven? ...' terwyl die 1933 vertaling die teks soos volg weergee: 'As die fundamente omgegooi word, wat kan die regverdige doen. ...?'

Fourie het dus sy teks nie uit een van dié twee vertalings gekwoteer nie. In 1919, hoewel daarvoor al in die Algemene Kerkvergadering besluit is, het die 1933 vertaling nog nie bestan nie en het Totius nog nie Psalm 11 uit die Hebreeus vertaal nie. Die vermoede is dat Fourie sy eie vertaling uit die Hebreeus gebruik het.

Natuurlik is die preek in Hollands geskryf en voorgedra. Dié term 'Hollands' is 'n kultuur-historiese onderskeid wat gebruik word vir die taal wat die burgers in Suid-Afrika in dié tyd gebesig het. Dit was nie meer suiwer Nederlands nie en word as 'n **afwyking** van Nederlands gesien, eerder as 'n **dialek**. Fourie het dié preek op Groot Marico April 1919 gepreek en byna twintig jaar daarna weer op dieselfde plek op 28 Maart 1937. Die dokument is as 'n eenheid behandel, alhoewel latere byvoegings aantoon dat daar ontwikkeling in sy gedagtes was. Dit is duidelik dat Fourie nie sy opvatting oor die Sosialisme verander het nie, maar eerder uitgebrei het.

In dié preek waarsku Fourie sy toehoorders teen die 'golfslag van 'n woeste beweging, gebore uit die onrus van die wêreld'. Hy lê die woord 'fondamente' uit as 'fondamente van die Staat'; as 'staatsinstellings, die Goddelike ordonnansies waarop die Staatslewe gebou is'.

Fourie begin sy prediking met die aktuele vraag: 'Waarin leven wij mee?', en antwoord dat 'n mens in en met jou omgewing meeleeft. Maar sommiges van ons het darem iets buite hierdie kring geleer.

Die pas afgelope oorlog (1914–1918) het ons blik verruim, maar dit beteken nog nie dat almal die ontwikkelinge goed ken nie. Meeste van ons mense sê: 'ach laat die dinge maar gaan, laat die mense maar hun gang gaan, het is en blyft daar ver; onze Kerk en onze staat heeft daar niets mee uitstaande. Vrede, vrede en geen gevaar'. En langsaan, tydens sy voorbereiding, staan dié woorde: 'Alles sal wel regkom. Neen 't lykt of alles juist verkeerd gaat', en weer in die teks: 'Neen, groot gevaar'. Die wêreld is donker en onseker en ons kan die dinge wat in die ou wêreld gebeur nie verklaar nie en ook nie verstaan nie en dan stel hy sy teksvers: Die fundamente word omgestoot; wat sal die regverdige doen? Hy vertel dat die teks ook toepassing het vir dié besondere geval, naamlik dié sosialistiese rewolusie se gevolge vir Suid-Afrika. En dit is

miskien goed dat ons in Suid-Afrika kennis van dié gebeure neem en vra dan die vraag: Wat moet ons, die regverdiges doen?

Fourie begin dan om die probleem te beskryf. Hy noem dat Rusland en Hongarye 'alreeds Bolsjiwiek' is, Duitsland is goed op pad, en wat in die ander lande gebeur, word vir ons sorgvuldig geheim gehou. Dit gaan, sê Fourie, hoofsaaklik oor handelsbelange, naamlik waar om die fabriek te vestig.* Die staatsfondamente en die staatsordonnansies, 'ordonnantien Gods', word omver gewerp. Fourie het hiermee waarskynlik na Romeine 13 verwys.

Dan verduidelik hy die wese van die beweging, die wese van die sosialistiese staat. Hy noem dat in die sosialistiese filosofie eiendom diefstal is; dat 1% mense 99% grond, wat aan die proletariaat toekom, besit; dat **almal** die grond moet besit; **almal internasionaal** moet wees.

Hy verwys smalend na die sosialistiese uitsprake, dat daar geen armes, geen rykes, geen verskille onder mense; geen kleur-, stand- of rangverskille is nie. Dit is dan die Vrederyk; en misstande en ongeregtigheid sal vanself verdwyn. Die hele teenswoordige staatsorganisasie, keiserryk, koninkryk en republiek moet plek maak vir die sosialistiese staat, waar vrede, geluk, geregtigheid, gelykheid en broederskap, sal heers. Dit is, dui hy dan aan deur die teksvers te kwoteer, 'fondamente omstoot'.

Fourie gaan verder deur die sosiale verskille te skets (hy noem dit 'n verskil in gelykheid) tussen 'begaafd-geslagen; mooi-lelik; lui-fluks; professor-skoenmaker' met die bedoeling dat diegene **nie** gelyk is nie. Hy voorsien gevaar vir Suid-Afrika, waar die Swartes georganiseerd in die sosialistiese beweging, sal glo dat hulle aan die Witman gelyk is. Hy ontken dat hulle gelyk is en stel dat atavisme,** die oorerwing van die voorouerkarakteristieke, 'n groot invloed op 'n nasie het.

Dan noem Fourie die uitsprake van die sosialiste, dat die sosialisme glo aan:

- 'n federasie van die wêreld,
- egte broeder- en susterskap van die wêreldvolke, van die mensheid,

* Dit blyk dat Fourie dit **suggereer**, maar nie op skrif gestel het nie, dat agv die sosialistiese veranderings die goedkoop arbeid van die proletariaat, wat die fabriek beman het, die produksiemiddele besit, ja die handelsverhoudings beheer, en dat die ekonomiese voordeel wat die massa uit die opset bekom, veilig is en dat dit nie na die sakke van die klein bevoorregte klas kapitaliste gaan nie.

** Of Marico van 1919 dié term, sonder noukeurige verduideliking sou kon begryp het, is 'n vraag. Daar moet egter onthou word, dat Fourie in 1919, met sy proefskrif oor die Amandabele besig was en dat die term moontlik gereeld deur hom gebruik is.

- egte liefde vir die kamerade, en
- die moederskap van die natuur.

Fourie noem hier die sentrale kenmerke van die sosialisme op. Die kwesbaarheid in die geloof in die mensheid – 'n geliefde term van die sosialiste – kom te voorskyn.

Verder noem Fourie dat almal nie gelyk is nie en beslis nie deur die sosialisme gelyk gemaak kan word nie, omdat hierdie gelykmaking geskied ten koste van die sosiale peil, maar die opvatting word in die tyd (1919) vrylik in Johannesburg verkondig.

Fourie lig sy gemeente ten eerste in wat die wese van die sosialisme is. Dit blyk dat dit die algemene en populêre kenmerke van die sosialisme is wat hy behandel het. Ook kan in die kort tydsbestek van een preek die beweging nie in den brede behandel word nie. Dan gaan hy oor om sy toehoorder mee te deel wat die sosialisme self sê. Dit is net verdere inligting oor die wese van die beweging.

Hy begin by 'n baie geliefde argument van die sosialiste naamlik om in die kapitalistiese maatskappy, kindereksplorasie te beklemtoon.

Fourie noem dat die sosialiste sê dat daar in die sosialisme:

- 'n Koninkryk van geregtigheid is, waar kindertjies, verlos van swoeg en sweet, onwetendheid, honger en misbruik, opgevoed word in die sorgende liefde van die sosialisme.*
- Vroue, ontslae van 'schaamte' (vermoedelik bedoel hy onder 'schaamte', verleentheid, diensbaarheid, ongelykheid) eienaresse van hulself (naamlik mondig of outonoom) sal wees.
- Die mans, sonder om baas te speel, vry en met blydskap werk vir gesin en huis.

Die sosialisme lê sterk klem op die regte van die vrou as volle lid van die sosiale lewe, asook op die man, wat vry van baasspeel in die huisgesin, met blydskap vir sy huis en gesin sal werk.** Fourie kritiseer

* Dit is 'n bekende metode van kritiek op die kapitalistiese staat deur die sosialisme, om die emosionele onderwerp van kinderverwaarlosing ekstremisties te behandel. Van 'n enkele voorbeeld, word dan die algemene gemaak. Fourie behandel die begrippe soos kindereksplorasie, gebrek aan skoling, uitbuitende kinderarbeid in fabriek, honger ens onder dié punt. Dieselfde argumente is nog vandag in gebruik by die sosialisme.

** Dit herinner aan die 'subbotnik'-gedagte, waar die mense, uit liefde vir die sosialisme, sonder betaling, vir die staat werk, om sodoende 'n staatsprojek klaar te kry. Bekend met die mentaliteit van 'n fabriekswerker, is dit, eufemisties gestel, 'n fantasma.

hierdie 'bevryde' posisies van dele van die gemeenskap skerp. Hy argumenteer dat die huwelik eintlik afgeskaf word en dat die kinders dan as staatseiendom behandel word. Dié staat is 'n groot huisgesin en gesien die uitsprake van die sosialisme, word die 'fondamente omgestoot en afgebreek'.

Waar die sosialistiese filosofie die natuurwetenskaplike vooruitgang so hoog evalueer, sê Fourie dat hy ook van wetenskap hou, maar dat hy nie voor iets buig wat hy besit nie, maar voor God alleen buig wat hom (Fourie) besit. Wetenskap is nie 'n doel nie, maar alleen 'n middel tot 'n doel. Wetenskap hoef jou nie van God af te trek nie, maar trek jou dieper na God toe. Wetenskap is vir die sosialiste die god van hierdie eeu en alles word op die lewensbelange van die proletariaat toegepas – hulle wat die minste weet.

Hy poneer dan die plek van die godsdiens in die beplande sosialistiese staat. Die godsdiens neem 'n sekondêre plek in teenoor die ekonomiese verhoudinge. Die sosialisme is ook 'n godsdiens, die afgod van hierdie wêreld. Daar is selfs sulke gemeenskappe soos 'Christelĳk Sosialisme', maar hoe 'n Christen dit kan rym, kan hy nie verstaan nie. Die sosialisme is die godsdiens van die mensheid. Die mens, weggesleur van God, soek 'n ander god en vind dit in die vorm van die sosialisme. Die mens moet verenig word in een wêreld, wat tegelyk demokraties en outokraties is. Die mensheid as 'n eenheid speel met God klaar. Die sosialistiese staatsorganisasie is dan alles, en hét ook dan alles en neem die plek van God in. Dit is voorspel, is Fourie se uitspraak, in Openbaring 13: 7, waar hy die sosialistiese staat met die dier uit die see vergelyk. Die sosialisme sal, soos die dier, mag kry met die gevolg dat elke gesag en taal en volk die sosialisme, net soos vir die dier, sal aanbid. Dit is die godsdiens van die mensheid.

By 'n latere geleentheid op die oorstaande bladsy het Fourie 'n byvoegende aantekening gemaak dat die Kongres van 1908 verklaar het dat die Party godsdiensloos is maar nie antigodsdienstig is nie. Hy konkludeer daaruit dat iedereen dus kan glo wat hy wil; dat die godsdiens dan net 'n privaatsaak word. Die sosialisme is bereid om te verenig met elke godsdiens, mits elke godsdiens maar verenigbaar is met die sosialisme. Diens vir die mens is aanvaarbaar, maar diens aan God is 'n kontradiksie vir die sosialis.*

* 'n Marxistiese 'kontradiksie' is 'n inherente spanning wat eie is aan alle materie, ook aan die geestelike. Want die geestelike (consciousness), is volgens Lenin alleen maar

Die sosialisme ver wag, betoog Fourie verder, die kerk van die mensheid, waarin alle mense sal saamgaan en saamwerk – desnoods sonder Christus en sonder God. Dit is die opkoms van die nuwe godsdienstige orde – die grootste wat die wêreld nog ooit geken het – komende uit alle nasies, klasse en kerke in die groot verenigde kerk van die toekoms, en Fourie haal aan: 'Die mense sal gaan soek na nuwe erediens te of hulle self gaan tevrede stel met die gevoel dat hulle algemeen godsdienstig is sonder om 'n bepaalde godsdiens te hê'.

En dan kom hy sommer ook so in sy betoog die Wederdopers by. Hy redeneer dat ook by dié sekte alle gesag afgeskaf is.** Hy noem die emosionele handeling van die bekeerde groep, naamlik 'in tale spreek', 'geestesbesetenheid', 'gesondbiddery', dat dit eintlik 'Godgebieden' is: Dit is sosialisme in die kerk.

Daarna volg sy kritiek op die beweging. Baie fyn en skerp merk hy op dat die sosialiste uitgaan van 'n verkeerde begrip van mens, deur te verkondig dat ontwikkeling en beskawing die mens beter maak. 'Men misrekenet zich met die menselike natuur'. Hy gee toe dat die mens sekerlik van baie kwaad bewaar word deur ontwikkeling; en dat deur omgewing en ontwikkeling, die mens opgevoed kan word en dat die ruwe kante van sy karakter deur beskawing 'n bietjie afgeskaaf kan word, maar dat dit onmoontlik is om sy natuur te verander. En hy voeg langsaan in 'n aantekening by met 'n straaltjie humor: 'Integendeel: Een

'highly organized matter'. En net soos daar inherente spanning, dus kontradiksie, is tussen die positief gelade nukleus en die negatief gelade elektrone in 'n atoom is, wat 'n chemiese proses van ontwikkeling is; en net soos dit die geval in lewende organismes is, so is dit ook die geval met die maatskappy, gedagtes en kennis. Laasgenoemde is die setel van die godsdiens en die 'diens-aan-God' is 'n kontradiksie teenoor 'diens-aan-die-massas', wat op ontwikkeling sál uitloop. En omdat diens-aan-God die oue, eerste en dus obsoleete is, sal dit beslis met die nuwe 'die-diens-aan-die-massas' vervang word volgens die wet van die 'negation of the negation' (Afanasyef 1980: 84–115). Vier en veertig jaar ná Fourie se preek, is die basiese begrippe van die sosialisme nog steeds dieselfde en Fourie kon dit met 'kontradiksie' bedoel het.

** Hierdie is mi nie 'n baie geslaagde – inpassende – analogie nie. Waarskynlik bedoel Fourie, dat by die Wederdopers die werking van die Heilige Gees oorbeklemtoon word ten koste van die Drie-eenheid. Die Heilige Gees se werk word losgemaak van die Vader en die Seun en gesetel in die gemoed van die geesdrywer, as 'n besit, en dat die bekeerde of ingewyde dan, begeesterd deur die Heilige Gees, outonoom wonders kan verrig. En hiedie geesdrywer is vry, nie gebonde aan die outoriteit van die Heilige Skrif, ampte of kerkowerhede nie. Prof dr AD Pont het opgemerk dat Fourie waarskynlik die Münster-wederdopers in gedagte kon gehad het, wat kommunale besit en dies meer ingevoer het. Die Wederdoper kommunisme analogie is in die twintigerjare meermale gebruik. Prof dr HG van der Westhuizen het gesuggerer dat Fourie moontlik die laaste paragraaf van NGB, Art. 36 in gedagte kon gehad het.

verlichte dief is eerst een grote dief en een beschaafde zondaar is eerst een blinkende zondaar’.

Fourie stel dit dat daar iets hoër is as maatskaplike orde, naamlik sedelike godsdienstige goedere. Die uitwendige omstandighede maak nie die mens nie, maar die innerlike mens is die ware mens. Die sosialistiese staat sal by die mens geen verandering bring nie – die sosialistiese staat sal miskien die uitwendige mens kan verander, maar nie die inwendige mens nie, en hy voeg by dat die dief, moordenaar, hoereerder dalk nog ’n groter sondaar kan wees.

Hy stel dat vir **sondaars** so ’n ideale staat in die maatskaplike lewe onmoontlik is. Dit is ’n mensgemaakte, ’n organies kunsmatige droom, gegrond en gewortel in die menslike natuur.

Die grootste fout, sê Fourie, wat die sosialisme maak, is dat hulle nie die feit van die sondeval erken nie, naamlik ’n ’verwoestende mag in die lewe van ons geslag’. Hulle glo dat die mens van nature goed is en dat as hy net in beter omstandighede geplaas word, die ideale toestand vanself te voorskyn sal kom. Die fout is: Sy hart het nie verander nie – die verdorwe en bese hart bly netso, of dit nou in ’n keiserryk of ’n sosialistiese staat is.

Hier het ons by die fokuspunt van Fourie se preek gekom; dit wat hy eintlik wou sê. Dit stel die gemeentelid in staat om die achilleshiel van die sosialisme te peil, en sommer ook ’n bietjie nader aan huis die Wederdopers se dwaling te verstaan. Soos die persoonlikheid weggestoot word en die staat dus gevolglik oorneem as alleenheerser, so kry ons dieselfde geval by die Wederdopers. Die Wederdopers se fout is ook dat hulle die sonde nie ernstig genoeg neem nie.*

Wedergeboorte, sê Fourie, is noodsaaklik, maar van binne-af, nie van buite-af, met empiriese en emosionele belewings nie.

Alleen waar wedergeboorte plaasvind, daar is die ideale staat moontlik en die ideale staat is in die koninkryk van God te kry.

Fourie eindig met die tweede gedeelte van sy Bybelteks. Wat sal die regverdigde doen? Sy antwoord is: Skuil by Jehova! Maar dan moet die Afrikaners by die tradisie van die voorvaders op maatskaplike en sedelike gebied bly; Hervormers moet vashou aan die **belydenis**, deur

* In die geestelike beswyming, wat diegene wat die Heilige Gees dan sou ontvang en flou word, word die ’persoonlikheid’ ook ’weggestoot’ sodat die ’geestesbesetene’ dan ongebonde ’alleenheerser’ word (PD S).

ons voorvaders agtergelaat; hulle moet met stryd en bloed vashou – skuil by Jehova, die Vader van onse Here Jesus Christus!

8. BETEKENIS

Aan die einde moet gevra word na die betekenis van dié preek van Fourie. Ons het reeds probeer om die sinvolheid van sy optrede in hierdie besondere geval aan te toon.

Dit blyk dat selfs sewentig jaar na hy die preek geskryf het, dit steeds aktueel is. Hy het die preek as 'n waarskuwing aan die Hervormers in die jare 1919–1938 gegee. Die afstande tussen Suid-Afrika en Europa was groot; die kommunikasiemiddele swak; die publikasies beperk en tóg het Fourie sy volk as 'n 'wachter op Sions muren', gewaarsku teen die gevaar wat die sosialisme vir Suid-Afrika inhou.

Intussen het sewentig jaar verloop met al sy ontwikkelings, wat Fourie nie meegemaak het nie. Publikasies byvoorbeeld, wat 'wetenskaplike sosialisme' beskryf, van dialektiese materialisme tot historiese materialisme, waarvan ons kennis in 1987 het, het hy nie voor hom gehad nie. Maar met die beperkte inligting tot sy beskikking destyds, het hy die grondliggende gevaar van die sosialisme opgemerk, geïdentifiseer en raak beskryf aan die gewone gemeentelid.

Die metode, waarop Fourie te werk gegaan het, was dat hy die mens in sy *Umwelt* aangespreek het en dan aan die gemeentelid wat onkundig was, die ontstaan van die probleem geskets het.

Hierna het hy in 'n lang gedeelte die wese van die sosialisme behandel en algaande die swakpunte – soms met humoristiese sarkasme – uitgewys, en later gestel wat die sosialisme self sê. Fourie het daarna oorgegaan en die onuithoudbare posisie van die godsdiens in die toekomstige sosialistiese staat geskets. Hy het met fyn en skerpe kritiek die fout wat die sosialistiese filosofie maak, naamlik die optimistiese beskouing dat die mens nie inherent verdorwe is nie – die fout van die *Aufklärung*; trouens, die oersonde van die mondige mens – uitgewys.

Dit dui daarop dat Fourie alreeds in die twintigerjare, toe geneen nog teen die basiese gevaar van die sosialisme gewaarsku het nie, toe al die bedreiging van die sosialisme besef het en sy kerk en volk daarteen in die prediking gewaarsku het.

Fourie het ver en wyd gekyk en indien die kerk en volk in dié tyd geluister en op sy woorde ag geslaan het, sou die Hervormde Kerk as

stigterslid van die Wêreldraad van Kerke in 1948, waarskynlik twee keer gedink het vóór hy hom by dié organisasie gevoeg het; en as hy toe die waarskuwing van Fourie in ag geneem het, homself in latere jare sodoende 'n hele hoop ellende gespaar het.

Die Hervormde Kerk kon sy lidmate sedert dié tyd al, teen die gevare wat die sosialisme vir Kerk en staat inhou, beter toegerus het. Vandag nog sien die oorgrote meerderheid lidmate van die Hervormde Kerk, en die Afrikanervolk, die sosialisme as iets daar ver, as 'n Europese probleem en diegene, wat wel teen die sosialistiese invloede waarsku, is maar eensame stemme roepende in die woestyn.

Hoewel hy hierdie waarskuwing meermale in die prediking sterk beklemtoon het, was die kring wat hy op dié manier bereik het, beperk en het die boodskap/waarskuwing hoofsaaklik onbekend gebly. Eers in die sestigerjare het die volk wakker geskrik en volkskongresse en dies meer begin hou . . .

Geskiedenis is die optekening en bestudering van die mens se handeling in die verlede. Ook hierdie stuk geskiedskrywing is optekening van die verwesenliking van menslike moontlikheid. Fourie, wat in hierdie werkstuk sy handeling na spontane keuse in fundamentele vryheid uitgevoer het, het as toekomsgerigte voortdurend vooruit gegryp op wat hy wou wees, naamlik 'n prediker vir Christus en 'n 'wachter op Sions muren' vir sy volk. Hierdie '*sich-Vorweg-sein-imschonsein-in-der-Welt*' van Heidegger was inderdaad vir hom ook 'sorge'.

Tog het hy, tipies van Fourie, nie teruggedeins nie, maar hy het gedoen wat sy hand gevind het om te doen.

Literatuurverwysings

- AFANASYEV, VG 1980. *Marxist philosophy*. Fourth revised edition. Moscow: Progress.
- DREYER, PS 1974. *Inleiding tot die filosofie van die geskiedenis*. Kaapstad: HAUM.
- ENGELBRECHT, SP sa *Die Nederduitsch Hervormde Gemeente Pretoria*. Pretoria: Wallach's.
- ENGELBRECHT, SP 1925. *Geskiedenis van de Nederduits Hervormde Kerk in Zuid-Afrika*. Pretoria J De Bussy.
- ENGELBRECHT, SP 1953. *Geskiedenis van die Nederduitsch Hervormde Kerk van Afrika*. Pretoria: HAUM.
- FOURIE, HCM 1921. *Amandebele van Fene Mahlangu en hun religieus-sociaal leven*. Zwolle: La Riviera & Voorhoeve.
- GORBACHEV, M 1987. *Perestroika: New thinking for our country and the world*. London: Collins.
- OBERHOLZER, JP 1969. Dr HCM Fourie, in *Nederduitsch Hervormde gemeente Bronkhorst-spruit 1869–1969*. Krugersdorp: NHW Pers.

STORM, JD 1949. Die Nederduits Hervormde Gemeente, Bronkhorstspuit, in Roodt, AG, Prinsloo, NM, Storm JD. *Die Wordingsgeskiedenis van Bronkhorstspuit*. Krugersdorp: NHW Pers.